SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

ÚSTAV ETNOLÓGIE SAV

1946 - 2006

Z OBSAHU:

Gabriela KILIÁNOVÁ – Monika VRZGULOVÁ: 60. výročie založenia Ústavu etnológie SAV. Obzretie a pohľad do budúcnosti
Miroslav MARCELLI: Chvála symetrie alebo aj my sme oni
Marta BOTÍKOVÁ: Prehľad tematiky neroľníckej rodiny v slovenskej etnológii v druhej polovici 20. storočia
Jarmila BARÁTOVÁ: Rodina v súčasnosti (Na príklade obce Pitelová)
Zuzana BÚRIKOVÁ: Prečo majú britské matky au pair a čo sa na tom slovenským au pair nepáči
Peter DRÁL: Obraz Róma v tradičnom slovenskom folklóre a v súčasných slovenských médiách – hľadanie paralel

3 54 2006

Na obálke:
Prvá strana: *Logo Ústavu etnológie SAV*

Preklady: *autori textov*

Dear reader,

Slovenský národopis (Slovak Ethnology) is a quarterly with a long tradition, edited in the Slovak language by the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, Slovakia.

This review publishes papers from all spheres of Slovak folk culture, past and present, including minorities and Slovaks abroad. The journal´s articles range from research on the folk culture of every region of Slovakia (folk architecture, arts and crafts, costumes and clothing, folktales, songs, customs, traditions etc.) through information on activities of ethnological research centres and museums, archival materials, book reviews to theoretical and comparative analyses of topical issues. The most interesting studies are published in English, and all the articles in Slovak have extended English summaries.

As the only periodical specifically devoted to the comparative study of Slovak folk, Slovenský národopis deepens the understanding of folk cultures throughout the world.

By becoming a regular subscriber of Slovenský národopis you will help to support an authoritative review for everyone interested in Slovak folk culture.

Distributed by:

Slovak Academic Press, Ltd.,
P.O. Box 57, Nám. slobody 6
810 05 Bratislava
SLOVAKIA

Electronic version accessible via Internet
URL http://www.sappress.sk http://www.etnologia.sk

HLAVNÁ REDAKTORKA
Gabriela Kiliánová

VÝKONNÉ REDAKTORKY
Hana Hlôšková
Tatiana Podolinská

EDIČNÁ RADA
Ľubica Droppová, Gyivicsán Anna (MR), Martin Kanovský, Soňa Kovačevičová, Eva Krekovičová, Jan Krist (ČR), Milan Leščák, Martin Mešša, Magdaléna Paríková, Ján Podolák, Peter Salner, Zdeněk Uherek (ČR), Miroslav Válka (ČR)

Slovenský národopis je evidovaný v medzinárodných bibliografických databázach: MLA, CEEOL, Ulrich´s, Willings.

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlíšené).
Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com
www.cejsh.icm.edu.pl
www.ceeol.de
www.mla.org
www.ulrichsweb.com
www.willingspress.com
Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

Slovenský národopis 3
54/2006

60. VÝROČIE ÚSTAVU ETNOLÓGIE SAV
Kiliánová, Gabriela – Vrzgulová, Monika: Obzretie a pohľad do budúcnosti ... 279
Marcelli, Miroslav: Chvála symetrie alebo aj my sme oni ... 294

ŠTÚDIE
Botíková, Marta: Prehľad tematiky neroľníckej rodiny v slovenskej etnológii v 2. pol. 20. storočia ... 303
Barátová, Jarmila: Rodina v súčasnosti ... 310
Búriková, Zuzana: Prečo majú britské matky au pair a čo sa na tom slovenských au pair nepáči ... 341

MATERIÁLY
Drál, Peter: Obraz Róma v tradičnom slovenskom folklóre a v súčasných slovenských médiách ... 357

DISKUSIA
Kovačevičová, Soňa: K charakteristike vlastivedných monografií obcí ako zdroja poznania ... 379
Beňušková, Zuzana: Niekoľko poznámok k monografiám obcí a regiónov .. 389

ROZHĽADY – SPRÁVY – GLOSY
Za Jozefom Ušakom (Ladislav Mlynka) ... 393
K životnému jubileu PhDr. Igora Krišteka, CSc. (Mária Halmová, Hana Zelinová) ... 394
Významný počin českej etnológie – nová expozícia českej tradičnej kultúry (Mojmír Benža) ... 397
V. Antropologické sympózium (Juraj Podoba) ... 401

RECENZIE – ANOTÁCIE
Kto sú Slováci? História –Kultúra – Identita (Marta Botíková) ... 343
Liebe und Widerstand (Ľubica Herzánová, Maria Freithofnig) 405
Židovská menšina v Československu ve 30. letech (Beáta Leichtová) ... 410
Sopoliga, M.: Tradície hmotnej kultúry Ukrajincov na Slovensku (Peter Slavkovský) ... 411
Palócka svadba (Zita Škovierová)
Ramšak, M.: Žrtvovanje resnice (Zuzana Panczová) ... 412
Pospíšil, I. – Zelenka, M. (eds.): Matija Murko v myšlenkovém kontextu evropské slavistiky (Hana Hlôšková) ... 414

CONTENTS

60th Anniversary of Institute of Ethnology
K i l i á n o v á, Gabriela – V r z g u- l o v á, Monika: Looking back and forward to the future..... 279
M a r c e l l i, Miroslav: Honour to symmetry: or also we are them..... 294

STUDIES
B o t í k o v á, Marta: Overview of problematic of non-farmer family..... 303
B a r á t o v á, Jarmila: Family of present day..... 310
B ú r i k o v á, Zuzana: Why the British families employ Slovak au pairs and what the Slovak au pairs criticise on it..... 341

MATERIALS
D r á l, Peter: Roma Image in Slovak folklore and recent print-media..... 357

DISKUSSION
K o v a č e v i č o v á, Soňa: Towards the local monographies of villages as a source of knowledge..... 379
B e ň u š k o v á, Zuzana: Notes to the local monographies of villages and regions..... 389

NEWS-HORIZONS-GLOSSARY
An obituary for Jozef Ušak (Ladislav M l y n k a)..... 393
Anniversary of PhDr. Igor Krištek, Csc. (Mária H a l m o v á – Hana Z e- l i n o v á)..... 394
New exhibition of Czech traditional culture (Mojmír B e n ž a)..... 397
V. Symposium of Anthropology (Juraj P o d o b a)..... 401

BOOKREVIEWS – ANNOTATIONS

PREČO MAJÚ BRITSKÉ MATKY AU PAIR A ČO SA NA TOM SLOVENSKÝM AU PAIR NEPÁČI[1]

ZUZANA BÚRIKOVÁ

Mgr. Zuzana Búriková, PhD., Ústav etnológie SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slovakia

This paper draws on larger ethnographic research on an experience of Slovak au pairs living in London. After examining reasons why British families employ au pairs I will introduce ways how the Slovak au pairs interpret this kind of childcare.

Kľúčové slová: au pair, starostlivosť o deti, reprodukčné práce, rodina, platené domáce práce

Key words: *au pair, childcare, reproductive work, family, paid domestic labour*

V rokoch 2005 – 2006 som strávila 12 mesiacov terénnym výskumom zameraným na skúsenosti slovenských au pair, žijúcich v širšom Londýne.[2] Keďže hlavnou výskumnou metódou bolo zúčastnené pozorovanie, trávila som s au pair ich voľný čas, pomáhala s upratovaním a deťmi, nakupovala, chodila na diskotéky a do krčiem. Jednou z najčastejších tém rozhovorov, ktoré viedli au pair medzi sebou, boli ich hostiteľské rodiny, no predovšetkým ženy v týchto rodinách. Pri káve, alebo pri pive sa donekonečna predebatovávali detaily z ich rodinného života, spôsob, akým viedli svoje domácnosti a akým sa starali o deti. Au pair boli väčšinou veľmi kritické a odsudzovali svoje zamestnávateľky, alebo „staré," ako ich volali, za to, ako sa starali o svoje deti. Súčasťou tejto kritiky bolo aj odsúdenie toho, že na túto starostlivosť používali au pair – v starostlivosti o deti pomerne neskúsené, približne po roku sa striedajúce mladé dievčatá z cudziny. „Staré" z týchto rozhovorov vychádzali ako krkavčie matky, ktoré buď neľúbia dostatočne svoje deti alebo nechcú, prípadne sa o ne nevedia postarať. Táto téma bola veľmi silná a môžem povedať, že som sa o detailoch života

au pair, ale aj života v britských domácnostiach dozvedela oveľa viac zúčastňovaním sa na spoločenskom živote a počúvaním takýchto kritických konverzácií, ako z formálnych rozhovorov zameraných priamo na vzťah s hostiteľskou rodinou a fungovanie au pair inštitúcie v praxi.

V tomto príspevku sa zamýšľam nad tým, prečo britské rodiny používajú au pair ako alternatívnu starostlivosť o dieťa a čo vadí slovenským au pair na britských matkách. Táto téma na konkrétnom príklade ilustruje, že to, ako materstvo a predstavy o starostlivosti o deti vyzerajú, sú kultúrne podmienené a sú prepojené s mnohými ekonomickými, politickými a sociálnymi faktormi, akými sú napr. forma štátom dotovanej starostlivosti o deti, hrubý domáci produkt krajiny alebo predstavy o dôležitosti voľného času pre rozvoj osobnosti. V prvej časti príspevku predstavím au pair systém z hľadiska britskej rodiny a britských predstáv, spojených so starostlivosťou o dieťa. Tento úvod je potrebný na lepšie pochopenie toho, čo vlastne slovenské au pair na britskej rodine kritizujú. Pomôže mi ukázať, že sa nemôžeme uspokojiť s jednoduchým akceptovaním odsúdenia britských matiek zo strany au pair ako krkavčích matiek, ale je potrebné hľadať iné vysvetlenia. Potom detailnejšie popíšem, ako au pair hodnotia túto starostlivosť. Táto analýza mi umožní objasniť, že au pair na britských matkách odsudzujú pre ne neobvyklý koncept starostlivosti o dieťa.

Reprodukčná práca v Británii

Teoretické práce, ktoré sa zaoberali rolou žien v ekonomike, nastolili v 70. rokoch 20. storočia rozsiahle diskusie o vzťahu domácich prác a výchovy detí s ekonomikou a kapitalizmom.[3] Tieto práce poukazujú na to, že o domácich prácach sa vo všeobecnosti predpokladá, že sú záležitosťou žien. Feministické výskumy zároveň vidia v tomto predpoklade jeden zo zdrojov nerovnosti medzi mužmi a ženami (ROMERO 1992: 17-45; OAKLEY 1974).

Skutočnosť, že reprodukčné práce, ktoré vykonávajú au pair, sa spájajú so ženami,[4] dokladá aj to, že väčšina rodín uprednostňuje ako au pair ženu.[5] Hoci počet au pair – mužov stále narastá, ponuka mužov značne prevyšuje ich umiestnenie na samotnom au pair trhu.[6] Viaceré feministické štúdie (ANDERSON 2000; OAKLEY 1974) tvrdia, že ženy sú zodpovedné za starostlivosť o dieťa a domácnosť, aj keď samy nevykonávajú tieto činnosti. Tento fakt potvrdzuje aj to, že au pair nezamestnáva muž, ale žena, ktorá aj organizuje jej povinnosti.[7] Ak rodina hľadala au pair cez inzerát, pri ktorom je súčasťou prijímacieho procesu interview, zúčastňovala sa ho žena, prípadne manželský pár, nikdy nie samotný muž. Väčšina účastníkov a účastníčok môjho výskumu prichádzala len do minimálneho kontaktu s otcami rodín.[8] Tento kontakt sa ani v jednom prípade netýkal priamej organizácie ich pracovných povinností.[9] Tak, ako britské ženy niesli väčšiu zodpovednosť za starostlivosť o deti a chod domácnosti, znášali aj väčšiu kritiku zo strany au pair, ktoré sa vo svojich hodnoteniach sústreďovali na svoje „staré", a nie na „starých" (pozri aj HESS a PUCKHABER 2004).

Rodový charakter reprodukčných prác posilňuje aj politický diskurz: počas posledných dvoch desaťročí britská vláda presadzovala všeobecne rozšírený ideál buržoáznej rodiny, ktorý pokladá materskú starostlivosť a starostlivosť podobnú materskej za najlepšie: o deti do 3 rokov sa majú starať matky (ktoré sú len krátkodobo podporované štátnymi príspevkami). Napriek tomu je Británia krajina, kde sa po niekoľkých vlnách feminizmu materstvo spolu so starostlivosťou o deti nepovažujú za postačujúcu biografiu. Žena by mala mať viacero identít, než len identitu matky a ženy, ktorá sa stará o domácnosť. Zároveň, možno paradoxne, sa táto predstava spája aj s ideálmi materstva – dieťa má mať

predovšetkým šťastnú matku a tou je matka, ktorá má viac identít, než len materskú – je to niekto, kto bude dieťaťu v dospelosti partnerom a bude preň vytvárať aj iné vzory ako tie, ktoré sa týkajú len starostlivosti o dieťa. V porovnaní s ostatnými krajinami EÚ má Británia nadpriemerný počet zamestnaných matiek. Rosie Cox (COX 2006) cituje štatistické údaje, podľa ktorých sú len v severských krajinách tieto čísla vyššie: v roku 1997 bolo v Británii zamestnaných 68% žien (MARCHBANK 2000), zamestnaných žien s deťmi pod 5 rokov bolo 57 % (GOVERNMENT STATISTICAL SERVICE 1999: 179). Okrem emancipácie ženy motivujú k návratu do zamestnania aj ekonomické dôvody: rodičovský príspevok poberajú len 18 týždňov a predovšetkým pre mladé rodiny je náročné žiť dlhodobejšie z jedného príjmu.

Na tomto mieste treba podotknúť, že nie všetky zamestnávateľky au pair boli zamestnané.[10] Mnohé pracovali na čiastočný úväzok *(part time)*, študovali alebo boli v domácnosti. V takýchto prípadoch au pair slúžili predovšetkým na udržiavanie istého životného štýlu (ANDERSON 2000). Napr. jedna indická účastníčka výskumu, ktorá pracovala v PR veľkej továrne, ostala v domácnosti po narodení svojho prvého dieťaťa. Keď mal jej syn rok a pol, narodila sa jej dcérka. Vtedy sa po dlhom zvažovaní rozhodla zamestnať au pair. Au pair ju úplne odbremenila od domácich prác (okrem varenia) a zúčastňovala sa na starostlivosti o mladšie dieťa. Po pol roku, keď chlapček začal chodiť na niekoľko hodín denne do školy a dcérka do tzv. skupiny na hranie (*play group*), matka začala chodiť na hodiny hudby a venovala sa viac vareniu, ktoré bolo jej koníčkom. Pri viacerých rozhovoroch zdôrazňovala, že vďaka au pair mala dostatok času zvládnuť pre ňu nezvyčajné kuchárske recepty, náročné na čas a zručnosť, z tej časti Indie, odkiaľ pochádzal jej manžel. Au pair pre ňu nebola prostriedkom na návrat do zamestnania, ale na také zabezpečenie domácnosti a trávenia voľného času, na ktoré by bez platenej pomoci nemala čas alebo by ich nezvládala bez stresu.

V samotnej starostlivosti o dieťa sa v Británii (aspoň v stredných a vyšších stredných vrstvách, ktoré sú hlavnými zamestnávateľmi au pair) pokladá za dôležitý *kvalitný čas* (*quality time*), čiže čas, ktorý rodič strávi aktívnou hrou, maznaním sa alebo inou komunikáciou s dieťaťom. *Kvalitný čas* je definovaný vo vzťahu k úkonom, ktoré sa považujú za technické: príprava jedla, kŕmenie dieťaťa, dozeranie naň počas celého dňa alebo starostlivosť o jeho odev a čistotu. Tento pojem naznačuje, že v tomto diskurze je starostlivosť možné rozdeliť na dve zložky: na prácu a na emócie, pričom *kvalitný čas* zodpovedá emóciám. Zatiaľ čo *kvalitný čas* sa považuje za dôležitý pre rozvoj dieťaťa a vníma sa ako skutočný prejav rodičovskej (no najmä materskej) lásky, ostatné úkony môže podľa tohto konceptu zastávať niekto iný. *Kvalitný čas* nie je nevyhnutne dlhý – akoby nebol vymedzený len voči technickému charakteru ostatných úkonov, ale aj voči kvantite času, ktorú takéto činnosti zaberajú. Vykonávanie ostatných činností iným človekom sa uprednostňuje, aj keď je matka schopná vykonať oba typy starostlivosti, aby nebola unavená pri plnení svojej hlavnej roly, ktorou je práve trávenie *kvalitného času* s dieťaťom. Keďže matky uprednostňujú alebo sa cítia donútené ostať v zamestnaní, hľadajú alternatívne formy starostlivosti o dieťa. Oddelenie *kvalitného času* od mechanického vykonávania ostatnej starostlivosti uľahčuje akceptovanie alternatívnej starostlivosti.

V ďalšej časti popíšem rôzne druhy alternatívnej starostlivosti a miesto, aké v nich vo Veľkej Británii zohráva au pair. Porovnanie týchto alternatív mi spolu s rozhovormi s rodinami a dostupnými výsledkami kvantitatívnych výskumov (BAHNA 2005, 2006) pomôžu lepšie objasniť dôvody, ktoré vedú rodiny k zamestnaniu au pair.

Alternatívne riešenia starostlivosti o deti

Mnohé krajiny západnej Európy v posledných dvadsiatich rokoch zažili výrazný úpadok sociálneho štátu a s ním spojenú privatizáciu rôznych foriem starostlivosti. Británia je extrémnym prípadom tohto trendu, keďže konzervatívne aj labouristické vlády za posledné štvrťstoročie považovali starostlivosť o deti za individuálnu zodpovednosť rodičov a záležitosť trhovej ekonomiky, do ktorých štát nemá zasahovať (COX 2006; FINCHER 1996: 146). V súvislosti s touto ideológiou klesli štátne dotácie na predškolskú starostlivosť o deti a na starostlivosť o školopovinné deti po skončení vyučovacích hodín a starostlivosť o deti bola ponechaná na mimovládny sektor, vrátane au pair a profesionálnych pestúnok (ANDERSON 2000; GREGSON a LOWE 1994). Rosie Cox vo svojom nepublikovanom príspevku (COX 2006) ukazuje výsledok tohto prístupu: začiatkom 90. rokov menej ako 2% detí malo prístup k dotovaným jasliam a škôlkam, čo sa nedá porovnať s 20% vo Francúzsku či 85% v Dánsku. Podľa kalkulácií THE DAY CARE TRUST (2002) v Británii na jedno dotované miesto v škôlke[11] alebo družine pripadá 6,7 dieťaťa mladšieho ako 8 rokov.[12]

Nedostatočnú ponuku štátnych jasieľ a škôlok dopĺňajú súkromné škôlky, ktoré sú však pridrahé. Ich lacnejšou verziou sú tzv. *childminders.*[13] *Childminders* predstavujú súkromnú starostlivosť o dieťa, v ktorej žena, veľmi často taká, ktorá má sama malé dieťa, priberie do platenej starostlivosti jedno a viac detí, o ktoré sa stará väčšinou vo svojej vlastnej domácnosti. Podobne ako súkromné škôlky sú *childminders* finančne náročné.[14] *Childminders*, štátom dotované, aj súkromné škôlky majú navyše dve nevýhody spojené s hodnotami spoločnosti. Jednou z nich je, že starostlivosť o dieťa je kolektívna a neprebieha v jeho domove. Výskumy (GREGSON a LOWE 1994: 120; COX 2006) ukázali, že v Británii sa preferuje individuálna starostlivosť o dieťa, ktorá sa podobá na materskú. Ak sa už o dieťa nemôže postarať vlastná matka, má sa oň, prípadne o súrodencov, starať jeden dospelý človek v domove dieťaťa. Samotné materiálne prostredie domova je pre tento koncept starostlivosti kľúčový – dieťa má byť v prostredí, kde je doma. Škôlky britským rodičom pripadajú chladné. Ďalšou nevýhodou je nedôvera Britov vo verejnú a inštitucionálnu starostlivosť: napríklad štátne alebo iné verejné inštitúcie sa v Británii tradične spájajú so sociálnymi prípadmi, neschopnosťou postarať sa o seba alebo zaplatiť si súkromnú starostlivosť (pozri napr. BÚRIKOVÁ 2005; MILLER 1988). Tieto nevýhody škôlky ako inštitúcie sú natoľko výrazné, že škôlky sa v rozhovoroch s rodinami neobjavovali ako relevantná alternatíva. Rodičia dokonca nespomínali ani ich nedostatok.

A tak predstavy o vhodnej alternatívnej starostlivosti o dieťa spĺňa napr. *nanny*, čiže profesionálna pestúnka. *Nanny* musí mať kvalifikáciu týkajúcu sa starostlivosti o deti.[15] *Nanny* prichádza denne do domácnosti[16] a trávi s deťmi čas, prípadne im pripravuje jedlo. Pestúnka neupratuje a nevykonáva domáce práce, ktoré sa priamo netýkajú starostlivosti o deti. Keďže *nanny* je žena, dochádza do domácnosti, stará sa len o jedno dieťa alebo o súrodencov[17] a nepredstavuje odkázanosť na štátne služby, mohla by predstavovať ideálnu voľbu. Hlavným problémom *nanny* ako inštitúcie je, že je finančne veľmi náročná.[18] Okrem toho sa táto forma starostlivosti o dieťa výrazne spája s britskými predstavami o triedach – viacero rodín v rozhovoroch spomenulo, že na to, aby človek mal *nanny*, by musel byť *posh* – výraz, ktorý by sa dal voľne preložiť ako „nóbl" a ktorý sa v britskej angličtine používa na označenie niekoho alebo niečoho prináležiaceho k vyšším triedam, aristokracii alebo niečoho, čo je finančne nedostupné. *Nanny* teda dosť výrazne konotuje vyššie stredné triedy a aristokraciu.[19] Táto asociácia je dvojznačná. Hoci sa *nanny* môže pre niektoré rodiny stať pozitívnym statusovým indikátorom alebo predmetom emulácie, iné odrádza práve táto silná a jednoznačná asociácia s triednym systémom.

Okrem *nanny* sa materskej starostlivosti najviac približujú výrazne neformálnejšie[20] au pair. Na tomto mieste treba podotknúť, že hranica medzi au pair a nanny je hmlistá a v realite nezodpovedá oficiálnym definíciám.[21] Na rozdiel od *nanny*, ktorá dostáva plat a platí dane, au pair nie je zamestnanie, ale kultúrna výmena, ktorú legislatívne definuje dokument Rady Európy *European Agreement on Au Pair Placement (Európsky dohovor o umiestňovaní au pair)* z roku 1969 (EUROPEAN AGREEMENT ON AU PAIR PLACEMENT 1969). V Británii podmienky spresňujú inštrukcie, ktorý vydal Home Office (IMMIGRATION DIRECTORATES' INSTRUCTIONS 2003).[22] Oficiálnu definíciu ďalej reprodukujú sprostredkujúce agentúry a ďalšie inštitúcie zúčastňujúce sa na organizovaní au pair migrácie (HESS; PUCKHABER 2004).

Au pair sú pomerne populárne. Ak má rodina priestor na ubytovanie, celkové výdaje na au pair sú skutočne veľmi nízke. Minimálne vreckové, odporúčané nariadeniami *Home Office*, bolo v čase môjho výskumu 55 Ł, priemerná mzda pre au pair bola v Londýne 68 Ł[23] na týždeň. Ďalšou výhodou, ktorá sa opakovane spomínala v rozhovoroch s rodinami, je veľká flexibilita, ktorú rodine au pair umožňuje. Táto flexibilita sa týka rovnako typu práce, ako pracovného času: na rozdiel od ostatných foriem starostlivosti au pair poskytuje aj pomoc pri domácich prácach, ktoré sa priamo netýkajú starostlivosti o dieťa, pričom pracovný čas aj povinnosti au pair je možné prispôsobiť potrebám rodiny. Kým škôlky, childminders a pestúnky si účtujú vysoké sumy za prekročenie dohodnutého pracovného času, neformálnosť a nerovnomerné rozdelenie moci medzi au pair a rodinou umožňujú hostiteľským rodinám časté zneužívanie tejto flexibility. Väčšina au pair pracuje viac, než je zákonné maximum a ich nadčasy nie sú platené. Väčšia flexibilita v organizácii času pre rodinu často znamená obmedzenie tejto slobody pre au pair.

Z rozhovorov s hostiteľskými rodinami vyplýva, že zvolenie si au pair ako alternatívy nebolo pozitívnou voľbou, založenou na nejakej špeciálnej hodnote prisúdenej práve tomuto typu starostlivosti. Pri rozhodovaní sa vždy zvažovali alternatívy a rozhodnutia robili pomerne pragmaticky na základe zvažovania výdavkov, problémov súkromia a zdieľania intimity a možnosťou ubytovania au pair.[24] Kým zámožnejšie rodiny videli au pair ako alternatívu k *nanny*, chudobnejšie rodiny ju videli ako alternatívu k *childminders*. Hoci au pair vychádza z takého rozhodovania pozitívne, východiskom je, že je to len najmenej zlé, v žiadnom prípade nie ideálne riešenie. Rodiny veľmi často opakovali, že nemali inú možnosť a nedostatok možností voľby alebo výberu vnímali negatívne. Všeobecný záver bol, že nikto by nemal doma takého človeka, keby bola iná možnosť. Dá sa povedať, že mať au pair znamenalo pre hostiteľské rodiny isté zlyhanie. Toto je viditeľné aj na finančnom hľadisku: au pair nevnímali ako znak finančného dostatku, ale naopak, nedostatku. Keby si to rodiny mohli dovoliť, žena by ostala doma s dieťaťom dlhšie alebo by mohli zamestnať *nanny*. Toto sa navyše spája s pocitom viny, že sa matka nestará sama o svoje dieťa, alebo nie je tým, kto s dieťaťom trávi najviac času (pozri aj PRATT 1997). Navyše je rodinám jasné, že osoba, ktorá matku zastupuje, nie je nevyhnutne kompetentná.

Hoci sa ako hlavné dôvody pre zamestnanie au pair v rozhovoroch s rodinami objavuje ich finančná nenáročnosť a flexibilita, a hoci tieto údaje korešpondujú[25] s kvantitatívnym štatistickým výskumom, ktorý viedla Bridget Anderson (ANDERSON 2006), myslím si, že motivácie sú komplexnejšie. Keď porovnáme au pair s ostatnými alternatívami a zoberieme do úvahy britské vnímanie tried a predstavy o starostlivosti o dieťa, au pair z neho vychádzajú veľmi pozitívne. Hoci aj au pair konotuje stredné a vyššie stredné triedy, táto asociácia je oveľa slabšia ako v prípade *nanny*. Au pair je slabším triednym indikátorom nielen voči *nanny*, ale aj voči au pair, ktoré prichádzali do Británie v nedávnej minulosti. Ešte výskumy

Rosie Cox z 90. rokov 20. storočia udávajú medzi zamestnávateľmi au pair veľký počet aristokratických rodín a bohatých príslušníkov vyššej strednej triedy vlastniacich niekoľko domov alebo áut (COX 2000; COX, NARULA 2004). Moja vzorka ukazuje, že sa au pair ako systém demokratizuje a je v oveľa menšej miere triednym indikátorom. Hoci väčšina hostiteľských rodín patrila k britskej strednej (avšak nie vyššej strednej) triede, v mojej vzorke, ktorá pozostávala z 83 rodín, boli napr. aj dve slobodné matky žijúce v sociálnych bytoch. Jedna z nich, Nigérijčanka, pracovala ako zdravotná sestra a druhá, Angličanka, ako pomocníčka v sklade. Au pair pre ne neznamenali statusový indikátor, ale možnosť zamestnať sa, nežiť zo sociálnej podpory a uniknúť chudobe. Táto „demokratizácia" au pair schémy v čase približne zodpovedá prílevu východoeurópskych au pair a s ním spojenou vyššou ponukou lacnejších au pair na trhu (BAHNA 2005; COX 2006; HESS 2001, 2003). Au pair sa navyše starajú o dieťa v jeho domácom prostredí a to, že sa podľa oficiálnej definície majú stať dočasnými členmi rodiny, ešte umocňuje zdanie rodinnej starostlivosti. Keďže sa au pair po niekoľkých mesiacoch až dvoch rokoch striedajú, matky sa neobávajú, že by sa na ne deti príliš naviazali a au pair starostlivosť by nahradila stálu materskú. Tak je au pair aj voľbou určitej starostlivosti o dieťa. Tento môj argument podporuje aj výskum Bridget Anderson, ktorý tvrdí, že pri výbere au pair ako alternatívnej starostlivosti o dieťa a domácnosť sa rodiny nerozhodujú pre migranta[26] ako toho, čo sa o to dieťa stará (migračný status je jedným z faktorov určujúcich výšku mzdy), ale pre istý typ rodinnej starostlivosti (ANDERSON 2006: 67). Táto voľba však prebieha v kontexte ekonomických možností rodiny, ale aj štátu: Porovnaním situácie vo viacerých krajinách EÚ a v USA Miloslav Bahna zistil, že jedinou dôležitou koreláciou pri zamestnávaní au pair bol hrubý domáci produkt krajiny. Faktory ako prístupnosť štátne dotovanej starostlivosti o dieťa či dĺžka rodičovskej dovolenky a výška rodičovského príspevku, zamestnanosť žien a účasť mužov na domácich prácach neboli určujúce (BAHNA 2006). Pri rozhodnutí zamestnať au pair tak na jednej strane hrali rolu spolu s ekonomickou situáciou konkrétnej rodiny predstavy o tom, ako má vyzerať materstvo, aké identity má mať žena a aké sú najlepšie alternatívne formy starostlivosti o dieťa. Na druhej strane však tieto individuálne rozhodnutia prebiehali v kontexte politických a ekonomických podmienok na makro-úrovni štátu, ktorý určoval sociálne zabezpečenie rodín a alternatívne formy starostlivosti, pričom zároveň ovplyvňoval ekonomickú schopnosť svojich občanov zamestnať migrantov a migrantky na vykonávanie reprodukčných prác.

Pohľad au pair

Slovenské au pair interpretovali takéto riešenie tzv. „dilemy domácnosti" (*housework dilema*) negatívne. V tejto časti príspevku podrobnejšie opíšem ich pohľad.

Vo formálnych rozhovoroch som sa pýtala aj na to, či si účastníčky a účastníci výskumu vedia predstaviť, že by v budúcnosti využili služby au pair, keby si to mohli finančne dovoliť. 48 zo vzorky 50 účastníkov a účastníčok výskumu jednoznačne odmietlo predstavu, že by mohli využiť služby au pair vo svojich vlastných domácnostiach. Len jedna z nich bez výhrad súhlasila s predstavou, že by zamestnala au pair a ďalšia tvrdila, že by zvážila au pair starostlivosť v prípade, keby bola veľmi bohatá a mala náročné zamestnanie. Ale zdôraznila, že ani v takom prípade by nechcela, aby sa au pair starala o jej deti, kým sú veľmi malé. V rozhovoroch sa účastníci a účastníčky výskumu dištancovali od au pair systému ako potenciálni zamestnávatelia.

Au pair odsudzovali už to, že ich hostiteľské rodiny si ako starostlivosť o dieťa a domácnosť zvolili práve au pair schému. Väčšinou si neuvedomovali kontext rozhodnutí, ktoré robili hostiteľské rodiny a okrem *nanny* nepoznali dôkladnejšie ďalšie alternatívy.

To, čo britské rodiny považovali za výhody au pair schémy, sa slovenským au pair zdalo ako nevýhody. Au pair by nemali problém s individuálnou starostlivosťou poskytovanou príbuzným, napr. starým rodičom, súrodencom rodičov, dokonca staršími súrodencami dieťaťa. Keďže takíto príbuzní majú jasné umiestnenie v rodinnej štruktúre, pevné puto medzi nimi a dieťaťom neznamená nahradenie matky, ale hodnotí sa ako znak dobrých rodinných vzťahov. Takže napr. alternatíva, pri ktorej sa stará matka stará o dieťa v čase, keď je matka v zamestnaní, znamená vytvorenie pút so širším príbuzenstvom, ktoré neoslabuje rodinné väzby a neohrozuje samotnú pozíciu matky, ale naopak, posilňuje rozšírenú rodinu. Stará matka nepredstavuje konkurenciu, ani náhradu matky. Príbuzenstvo sa zároveň považuje za záruku toho, že dieťaťu bude poskytnutá dostatočná a láskyplná starostlivosť. Na rozdiel od toho, au pair boli osoby, ktoré si „zoberú" lásku dieťaťa bez toho, aby sa tým posilnili väzby v širšom rodinnom systéme. Tak starostlivosť, poskytovanú cudzou osobou, ktorá nie je členom pokrvného príbuzenstva, vnímali slovenské au pair rušivo ako prípadnú konkurenciu pre matku. Absencia príbuzenského vzťahu v očiach au pair zároveň nezaručovala dostatočnú lásku pre dieťa.[27] Voľba au pair ako alternatívy tak pre ne bola problematická, lebo nepredstavovala zodpovednú voľbu, spochybňovala kvalitu príbuzenských väzieb a naznačovala nedostatok materskej lásky.

Neproblematická bola pre slovenské au pair inštitucionálna starostlivosť, s ktorou mala väčšina z nich osobnú skúsenosť. Domnievam sa, že dôvodom bolo to, že škôlka ako inštitúcia nie je konkurenciou materskej starostlivosti. Zároveň na rozdiel od au pair, škôlky predstavujú kvalifikovanú profesionálnu starostlivosť. Ďalšou výhodou škôlok bolo to, že poskytovali veľké možnosti pre socializáciu detí v inom ako v rodinnom prostredí. Individualizáciu starostlivosti a v porovnaní so Slovenskom výrazné obmedzenie detského sociálneho života na nukleárnu rodinu vnímali au pair negatívne a videli ju ako hrozbu nedostatočnej sociálnosti, individualizmu a sebectva detí, vychovávaných takýmto spôsobom. Podobne negatívne hodnotili v porovnaní so Slovenskom väčšiu benevolenciu v prístupe k dieťaťu. Podľa au pair sú britské deti oveľa menej disciplinované a poslušné, nevyjadrujú (alebo necítia) úctu k rodičom a (v neposlednom rade) nezúčastňujú sa na domácich prácach: *„Ľudia tu si myslia, že pre nás je najväčším šokom bohatstvo. Že nás šokuje, že oni sú bohatší. Ale to nie je pravda. Myslím, že pre každú au pair sú najväčším šokom deti. Na Slovensku nie sú také rozdrapené deti, ako tu. Ten malý sa vôbec nevie hrať s inými deťmi. Len ziape a ziape. Chce toto a hento. A nevie sa ani obliecť sám a už vôbec nevie nič urobiť doma. Sú nechutne rozmaznané, nemajú ani žiadnych kamarátov, sú len doma s au pair, ktorá im musí skákať okolo zadku. Veď my sme boli stále na ulici a v škôlke s inými deťmi. A vedeli sme sa deliť. A ja som si nemohla dovoliť správať sa k mamke tak, ako oni."*

Tak sa odsúdenie istej starostlivosti o dieťa stalo aj odsúdením toho, čo au pair vnímali ako nedostatky života „na Západe" – individualizmu, egoizmu, povrchnosti a celkového oslabenia vzťahov medzi ľuďmi.

Au pair systém sa im nepáčil tiež kvôli spolužitiu s človekom, ktorý nie je členom rodiny. Na rozdiel od Británie na Slovensku nie je bežné zdieľať vlastné obydlie s nájomníkmi, zároveň došlo k prerušeniu tradície najímania domáceho personálu a s ním spojeného rozdelenia obydlia (napr. v Británii na *upstairs* a *downstairs* – dolnú a hornú časť), v ktorom bola aristokracia a bohatá buržoázia priestorovo oddelená od svojho služobníctva. Hoci au pair pokladali za samozrejmé spoločné prenajímanie si domu alebo bytu viacerými slobodnými ľuďmi alebo zdieľanie obydlia v rámci rozšíreného príbuzenstva, spolužitie ich vlastnej nukleárnej rodiny s au pair sa im zdalo príliš intímne.

Na otázku, ako sú schopné britské ženy nechať dieťa s mladou, pomerne neznámou cudzinkou (alebo, zriedkavejšie, cudzincom), ktorá s najväčšou pravdepodobnosťou nevie nič o deťoch, si au pair odpovedali, že je to tým, že nie sú dobré matky. Toto odsúdenie malo dve podoby. V prvom prípade au pair prezentovali svoje „staré" ako zlé matky, ktoré necítia dosť lásky k svojim deťom, prípadne sú príliš sebecké alebo lenivé na to, aby samy vykonávali reprodukčné práce. Ako povedala Eva:[28] *„Vieš, ja jej nerozumiem. Ona sedí zavretá vo svojej izbe, aj keď nepracuje a ja som s malým. A raz som ju vyrušila, keď malý plakal a niečo chcel a myslela som si, že pracuje a ona sedela pri počítači a hrala sa nejaké hry. To je čo za matka? Nepracuje, ale o svoje dieťa sa nepostará."*

V druhom prípade boli britské matky vykreslené ako tie, ktoré majú rady svoje deti, ale nemajú dosť schopností alebo zručností postarať sa o ne a poskytnúť im viac, než len časovo obmedzený (a teda z hľadiska au pair nekvalitný) *kvalitný čas*. Au pair napr. veľmi často opisovali neschopnosť svojich „starých" zorganizovať si efektívne domáce práce alebo ich nešikovnosť pri ich vykonávaní. Ako mi v rozhovore povedala Lucia: *„Ja neviem, ona by to asi ani nebola schopná urobiť. Postarať sa o to sama. Stojí tam v kuchyni a najprv hodinu rozmýšľa. A potom ďalšiu hodinu krája mrkvu. To ja mám za ten čas uprataný celý dom, kým ona urobí večeru."*

Pri delegovaní technických úkonov potrebných na udržiavanie materiálnej stránky domova na inú osobu môže dôjsť k problematizácii domova alebo ženy ako osoby zodpovednej za jeho vytváranie a udržiavanie. Aj výsledky Miloslava Bahnu (BAHNA 2006) ukazujú, že v krajinách EÚ (konkrétne v Španielsku a Taliansku), kde sa identita ženy do väčšej miery odvodzuje od starostlivosti o domov, je menšia tendencia najímať si domáci personál a delegovať naň úlohy, asociované s vytváraním domova (napr. niektoré domáce práce a varenie). Tým, že si britské zamestnávateľky udržiavali kontrolu nad tým, čo, kedy a ako au pair robia, uchovávali si identitu tvoriteliek domova (*home-maker*), hoci nevykonávali všetky činnosti osobne. Avšak slovenské au pair vnímali britské oddelenie *kvalitného času* a presunutie ostatných úkonov pri starostlivosti o dieťa a domácnosť na ďalšiu osobu ako istý druh podvodu. Viacero au pair napr. povedalo, že materinská láska sa prejavuje práve cez materiálne a technické úkony (najmä tie, ktoré obsahovali kontakt s telom a telesnými výlučkami dieťaťa), akými je napríklad prebaľovanie dieťaťa alebo aj starostlivosť o jeho ošatenie. Vykonávanie týchto úkonov samotnou matkou pokladali za nevyhnutné nielen pre vznik plnohodnotného vzťahu medzi dieťaťom a matkou, ale za dôležité pre samotný vývin dieťaťa. Tak v očiach au pair britské matky oddeľovaním *kvalitného času* od ostatných činností nielen znižovali kvalitu materského vzťahu, ale robili tak na úkor vývinu svojich detí.

Táto dôležitosť zúčastňovať sa na všetkých úkonoch sa netýkala len telesnosti dieťaťa, ale aj materiality domu: Napr. Barbora mi v interview povedala: *„Ja by som to takto nechcela. Keď budem mať deti, tak by som sa o ne chcela starať. Ja neviem, keď máš dom, tak ten dom je výsledkom tvojej práce. A keď máš dieťa, tak je to isté. Máš decko na to, aby si sa oň staral. Nie? A ukazuje to, aká si a čo si urobila. Ale ony sa hrdia domom a deckom, ale nič preto nerobia. To je, akoby si sa vydala, ale platila inej žene, aby fajčila vtáka tvojmu mužovi. Alebo, akoby niekto iný písal tvoj doktorát a ty si sa podeň len podpísala."*

Tento fenomén nám pomôže pochopiť teória *spredmetnenia* (*objectification*) tak, ako ho chápe Daniel Miller.[29] Cez konkrétne použitie materiálnej kultúry sa (v hegeliánskom zmysle) spredmetňujú rôzne vzťahy a kultúrne významy (MILLER 1987). Tak sa napr. budovaním domov medzi paiwanskými protestantmi *spredmetňuje*, čiže stáva skutočnou či reálnou kresťanská viera a manželské vzťahy (TAN 2001), alebo každodennou starostlivosťou

o zásobovane domácnosti a nakupovanie bežných predmetov pre členov rodiny sa v Londýne *spredmetňuje* domov a láska (MILLER 1998). Je pravdepodobné, že domov, osobnosť dieťaťa a vzťah medzi matkou a dieťaťom sa v povedomí slovenských au pair vytvárajú aj pravidelnou interakciou s materialitou domova a telesnosťou dieťaťa.[30] Uprednostnenie *kvalitného času* na úkor inštrumentálnych úkonov, ktoré sú presunuté na ďalšiu osobu, by tak mohlo narušiť postupný proces vytvárania vzťahu medzi matkou a dieťaťom, či matkou a domom, čo je pre slovenské au pair problematické. Táto odlišnosť vo vnímaní domova a starostlivosti o dieťa vyplýva z rozdielneho vnímania bývania a starostlivosti o dieťa vo vzťahu k produkcii a spotrebe. Zatiaľčo slovenský prístup k domu a bývaniu je do veľkej miery definovaný produkciou (domy sú často stavané svojpomocne, obyvatelia sami vykonávajú väčšinu úprav, stavebných, dekoračných a domácich prác), britský prístup k bývaniu je v oveľa väčšej miere prístupom spotrebiteľa.[31] Podobne aj v starostlivosti o dieťa slovenské au pair kládli väčší dôraz na materiálne a technické úkony, zatiaľčo pre britské matky bol dôležitejší konzumnejší model *kvalitného času*.

Vo svojej analýze vývoja materskej lásky Elisabeth Badinter poukazuje na fakt, že ak sa vytvorí ideál materstva, ženy, ktoré sa naň nepodobajú, sú pranierované. Na ukážkach z pedagogickej, filozofickej a krásnej literatúry Badinter ukazuje, že v 19. storočí takýmito zlými matkami boli „ničomnice" – matky, ktoré neľúbia svoje deti, „egoistické matky" – matky, ktoré majú svoje deti trochu radi, ale nie natoľko, aby sa pre ne obetovali a následne si zľahčujú svoju povinnosť dozerať na deti, a „pracujúce matky" (BADINTER 1998: 200-206). Tieto typy krkavčích matiek sa pozoruhodne podobajú na „zlé" a „neschopné" britské matky v au pair opisoch. Keďže sa tu stretávame s poukazovaním na nesprávne typy materstva, je pravdepodobné, že au pair mali nejakú predstavu správneho materstva. Britskú starostlivosť o deti au pair často porovnávali so slovenským prostredím a ich vlastnými rodinami.

Podobne ako v prípade britského prostredia pri starostlivosti o deti hovorili viac o matkách ako o otcoch. Au pair najčastejšie tvrdili, že *„naše matky sa o nás* [na rozdiel od britských] *starali,* alebo *trápili samé"*. Zaujímavé bolo, že vo svojich porovnaniach au pair nespomínali inštitucionálnu starostlivosť, hoci väčšina z nich chodila do škôlky. Tento fakt potvrdzuje moje predošlé tvrdenie, že škôlka ako inštitúcia sa nevníma ako relevantné porovnanie s materinskou starostlivosťou, ani ako jej konkurencia.

Ďalším častým tvrdením bolo, že naše matky všetko museli zvládnuť a stihnúť a zvládali to bez toho, aby potrebovali au pair. Zvládaním všetkého au pair mysleli kombináciu zamestnania so starostlivosťou o domácnosť a o deti. V tomto porovnávaní au pair zvyčajne neporovnávali britské matky so svojimi vlastnými matkami a rodinami – porovnania vyzerali rovnako, keď účastníci a účastníčky výskumu pochádzali z problematických alebo rozvedených rodín. Objektom porovnania sa stal skôr ideálny model slovenskej matky, než ich osobná skúsenosť. Takáto matka je zamestnaná, ale popri zamestnaní zvláda sama, čiže bez platenej pomoci, starostlivosť o svoju domácnosť aj o deti.[32] Zároveň vykonáva všetky úkony týkajúce sa starostlivosti o dieťa, nielen tie, ktoré zodpovedajú *kvalitnému času,* ktorý jej prináša radosť. Väčšina účastníčok a účastníkov výskumu sa narodila v 80. rokoch, takže je pravdepodobné, že vo svojich porovnaniach používali podobnú predstavou materstva, akú vo svojich prácach o sociálnej konštrukcii materstva v ženskom časopise *Slovenka* počas socializmu popisuje Andrea Šalingová (ŠALINGOVÁ 2004). „Socialistická matka" bola symbiózou viacerých existujúcich vzorov matky: obrazu meštianskej matky 19. storočia, obetavej a martýrskej matky v náboženských predstavách a zároveň ekonomicky činnej, politicky uvedomelej pracujúcej matky (ŠALINGOVÁ 2004). Hoci Šalingová v analýze socialistickej *Slovenky* nenašla znaky roľníckej rodiny (BOTÍKOVÁ 1997, ŠVECOVÁ

1966, 1986, 1989), domnievam sa, že ju v tomto prípade treba vziať do úvahy. Na jej dôležitosť poukazuje význam, ktorý au pair pripisovali rozšírenej rodine a produkcii vo vzťahu k bývaniu a k dieťaťu.

Takže au pair na britských matkách odsudzujú pre ne neobvyklú prax, spojenú so starostlivosťou o dieťa. Slovenské au pair nespochybňujú návrat britských žien do zamestnania, keďže je typický aj pre ich prostredie. Odsudzujú pre ne neobvyklé oddelenie *kvalitného času* (starostlivosti ako emócie) od ostatných úkonov (starostlivosti ako práce) pri starostlivosti o dieťa. Toto oddelenie má pre au pair negatívne dôsledky, pretože z neho vyplýva špecifická deľba práce, v rámci ktorej musia vykonávať nudnejšiu, fyzicky náročnejšiu, menej sociálne aj ekonomicky hodnotenú časť reprodukčných prác. Hoci au pair nevidia ako problematickú zástupnú starostlivosť, ktorú poskytuje verejná inštitúcia (škôlka) alebo člen rozšírenej rodiny, ktoré sú bežné v slovenskom prostredí, nesúhlasia s individuálnou platenou starostlivosťou. Dôvodom je, že táto starostlivosť v ich očiach predstavuje oslabenie rodinných väzieb, dôkaz zlyhania matky a speňaženie úkonov, ktoré sú v ich očiach neodcudziteľné.

Slovenské rodiny zamestnávajúce au pair

Bolo by však zjednodušujúce tvrdiť, že slovenské au pair kritizujú britskú prax spojenú so starostlivosťou o dieťa a domácnosť len kvôli tomu, že majú naturalizovaný iný koncept materstva, a preto au pair Slovákom ako riešenie starostlivosti o dieťa a domácnosť nevyhovuje. Hoci účastníčky a účastníci výskumu v interview skoro jednomyseľne tvrdili, že by si au pair ako spôsob starostlivosti o dieťa nezvolili, v rozhovoroch nedochádzalo k skutočným rozhodnutiam, len sa hypoteticky zvažovala situácia, ktorá bola pre nich v čase výskumu nereálna – nikto z nich nemal a v blízkej budúcnosti neplánoval deti. Počas terénneho výskumu som sa stretla s dvoma slovenskými rodinami, ktoré zamestnávali slovenské au pair.[33] Rovnako au pair zamestnávali aj dve Slovenky, ktoré sa vydali za britských občanov a žili v Londýne.[34] Oproti prístupu britských rodín, zamestnávajúcich au pair, boli slovenské rodiny špecifické tým, že sa chceli vyhnúť bežnej anonymite au pair agentúr a snažili sa hľadať au pair neformálnymi cestami. Jeden slovenský pár riešil situáciu tak, že pozvali priateľku manželkinho švagra, ktorá pochádzala z ich rodnej dediny. Tak au pair nebola úplne cudzia osoba - poznali sa z minulosti, dokonca bola potenciálnym členom rozšíreného príbuzenstva.[35] Po jej odchode si dali inzerát vo *Velehrade* – československom katolíckom kultúrnom centre a ubytovni. Druhé dve rodiny hľadali au pair pomocou au pair sietí na londýnskom predmestí, kde bývali. Len slovenská tlmočníčka hľadala svoje au pair prostredníctvom miestnej sprostredkovateľskej au pair agentúry. Aj celkový prístup k au pair mal oproti britským rodinám viac znakov pseudorodinných vzťahov:[36] slovenské hostiteľské rodiny si s au pair tykali, trávili s nimi porovnateľne viac voľného času a celkovo sa snažili o vytvorenie priateľských vzťahov. Mali aj väčšiu tendenciu pomôcť svojim au pair s hľadaním práce alebo ubytovania po skončení ich au pair pobytu. Touto snahou o vytvorenie priateľských až pseudorodinných vzťahov vytvárali menej problematický charakter starostlivosti o dieťa, ktorá sa v takomto prípade viac podobala na starostlivosť v rámci rodiny ako na anonymné najímanie si domáceho personálu.[37] Podobne ako britské rodiny, aj slovenské zvažovali viacero možností: od návratu ženy s dieťaťom alebo celej rodiny na Slovensko, po dlhšiu materskú dovolenku v Británii a podobne nevideli au pair ako ideálnu, ale ako realizovateľnú a najmenej zlú alternatívu. Tieto rodiny ukazujú, že au pair systém je pre Slovákov akceptovateľný – v podobnom prostredí a v podobnej situácii robili podobné rozhodnutia a kompromisy, ako britské rodiny. Vonkajšie okolnosti, akými boli ekonomická situácia rodiny a dostupné alternatívy starostlivosti o dieťa, tak boli

dôležitejšie, ako ich pôvodná osobná skúsenosť s odlišným spôsobom výchovy dieťaťa a starostlivosti o domácnosť.

Záver

Spôsob, akým účastníčky a účastníci výskumu hodnotili zamestnávanie au pair v Británii dokladá, že sa na Slovensku a v Británii nestretávame len s odlišnou praxou, spojenou so starostlivosťou o dieťa, ale aj s odlišnou definíciou materskej starostlivosti. Fakt, že slovenské rodiny žijúce v Británii tiež riešia „dilemu domácnosti" použitím au pair schémy ukazuje, že tieto sociálne konštruované definície a prax nie sú nemenné a jednotlivci ich bez väčších ťažkostí, pocitu nekonzistentnosti či potreby zdôvodňovania môžu v praxi zmeniť a prispôsobiť konkrétnej situácii. Tak materiál, týkajúci sa zamestnávania au pair v Británii, ukazuje nielen to, že biologická schopnosť ženy prinášať potomstvo nie je vždy spojená s tou istou definíciou ani podobou (sociálnou konštrukciou) materstva (ktoré sa líšia v závislosti od času a sociálneho prostredia) (BADINTER 1998; ŠALINGOVÁ 2003, 2004).[38] Poukazuje aj na to, že takéto sociálne konštrukty môžu byť premenlivé aj v kratších časových úsekoch, než sú generácie. Konkrétna podoba starostlivosti o dieťa tak nemusí nevyhnutne zodpovedať tomu, čo považujeme za etnicky alebo historicky vyvinutý model, ale, ako napríklad v rodinách slovenských migrantov zamestnávajúcich au pair, môže byť výsledkom flexibilného zvažovania (aj neobvyklých) alternatív, ktoré sú dostupné.

Ostáva však vysvetliť, prečo slovenské au pair tak kriticky hovoria o svojich hostiteľských rodinách. Domnievam sa, že účastníčky a účastníci výskumu interpretujú riešenie starostlivosti o dieťa zamestnaním au pair ako nedostatok rodičovskej lásky a starostlivosti, lebo im to umožňuje vytvoriť si pocit morálnej nadradenosti v situácii, v ktorej majú podradné postavenie a obmedzenú moc. Cez spoločné kritizovanie rodín zároveň vytvárajú povedomie (morálnej) komunity a vzťahy s ostatnými au pair, s ktorými ich okrem ich zamestnania nič nespája. Argumentácia, potvrdzujúca túto domnienku, bude poskytnutá na inom mieste.

POZNÁMKY

1 Tento príspevok odznel v skrátenej podobe na seminári *Neroľnícka rodina na Slovensku*, ktorý v dňoch 25.- 26. 5. 2006 zorganizovala Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK v Bratislave. Terénny výskum bol hradený v rámci grantu Leverhulme Trust Research Project Grant. Príspevok vznikol s podporou grantu „Miestny a regionálny rozvoj v kontexte európskej integrácie," projekt VEGA 2/5104/25.

2 Hlavným riešiteľom projektu bol Daniel Miller z University College London. Počas trvania výskumu som pracovala ako jeho výskumná asistentka. Zatiaľ čo ja som sa zamerala na skúsenosť au pair, on sa sústredil na hostiteľské rodiny, ktoré mali alebo majú slovenskú/ého au pair. V rámci ročnej etnografie som s 50 slovenskými au pair, ktoré pracovali pre 83 rodín, robila formálne pološtruktúrované rozhovory zaznamenané digitálnym diktafónom. Daniel Miller urobil interview s 12 rodinami, pričom sme obaja boli v kontakte s mnohými ďalšími au pair, aj rodinami. Keďže sme dôraz kládli na zúčastnené pozorovanie, asi s 15 au pair som sa stretávala približne raz do týždňa pri rôznych príležitostiach, ktoré mi umožnili sledovať ich pracovný aj spoločenský život počas celého roka. Hlavným cieľom výskumu bolo zistiť, akým spôsobom si au pair a hostiteľské rodiny vytvárajú a udržiavajú pracovné a osobné vzťahy. Metodologický dôraz sme kládli na úlohu materiálnej kultúry v tomto procese, takže dôležitou súčasťou výskumu bolo

sledovanie zariadenia a dekorovania izieb au pair (spojené s fotodokumentáciou) a spôsobu, akým au pair a hostiteľské rodiny využívali priestor, upratovanie, stravovanie, spotrebu a predmety, ktoré au pair doniesli zo Slovenska, alebo odnášali z Británie na Slovensko.

3 Pojem reprodukčná práca, ktorý prvýkrát definoval Engels, je výsledkom týchto debát. Marxistické feministky upozornili, že to, že výsledkom domácich prác nie je komodita, spôsobuje degradáciu ich sociálnej a ekonomickej dôležitosti a ospravedlňuje ich neviditeľnosť. Ich argumentom bolo, že starostlivosť o dieťa a o domácnosť síce neprodukuje komodity, ale (re)produkuje pracovnú silu, ktorá je pre kapitalizmus kľúčová (BENHOLDT-THOMSEN 1981). Bridget Anderson navyše zdôrazňuje, že reprodukčné práce neudržiavajú len fyzické telá: ľudia sú sociálne, kultúrne a ideologické bytosti, nielen jednotky práce. A tak spôsob, akým prebieha starostlivosť o deti a domácnosť, nevytvára a nereprodukuje len pracovnú silu, ale aj ľudí ako kultúrne bytosti. Je jedným z prostriedkov sociálnej reprodukcie, cez ktorý sa vytvárajú a udržiavajú vzťahy medzi rasami, triedami, rodmi a generáciami (ANDERSON 2000: 12-3).

4 V Británii je pri odmietaní au pair – mužov veľmi dôležitý aj diskurz o pedofílii.

5 V internetových databázach, ktoré cituje sociológ Miloslav Bahna, 84% rodín v Británii hľadalo ako au pair ženu, 1,2% muža a 14,8% nezáležalo na pohlaví (BAHNA 2006: 252).

6 Miloslav Bahna (BAHNA 2005), ktorý sledoval ponuku au pair v internetových databázach, udáva, že medzi prihlásenými zo Slovenska muži predstavujú 31%. Naproti tomu môj výskum, sledujúci situáciu v Británii, rovnako ako aj výskum Williamsa a Baláža (WILLIAMS, BALÁŽ 2004), ktorí sledovali au pair, ktoré sa z Británie vrátili na Slovensko, zaznamenali oveľa nižšie hodnoty (môj výskum 10% mužov na vzorke 50, u Williamsa a Baláža 10,5% mužov na vzorke 67 respondentov).

7 Anderson dokonca udáva, že v niektorých prípadoch sú au pair platení/é zo ženinho, nie z mužovho platu, či spoločného rozpočtu domácnosti (ANDERSON 2000: 117).

8 K podobným výsledkom prišli aj BAHNA (2005: 456) a NEWCOMBE (2004).

9 Výnimkou boli prípady, keď au pair pracovali pre otcov, ktorí sa sami starali o deti. V dvoch prípadoch nukleárnych rodín au pair vyplácal otec rodiny, pretože v jednej rodine matka na to pravidelne zabúdala, v druhej rodine mal celý rozpočet domácnosti na starosti muž, ktorý si myslel, že jeho manželka príliš utráca. V oboch rodinách však povinnosti au pair organizovala žena. Ak muži zasahovali do záležitostí, týkajúcich sa au pair, pôsobili skôr ako istí prostredníci alebo zmierovači medzi au pair a svojou partnerkou. Napr. v jednej rodine to bol muž, ktorý zariadil, že au pair nechávali teplé jedlo, aby neostala bez večere, keď bola v jazykovej škole a nemohla jedávať spolu s členmi rodiny.

10 Informácie o zamestnanosti matiek mi poskytli au pair o 64 z 83 rodín. Z tohto počtu bolo zamestnaných 45 matiek, 7 pracovalo na čiastočný úväzok, 10 bolo v domácnosti a 2 popri starostlivosti o domácnosť študovali.

11 Ďalšou komplikáciou pre rodičov je, že štátom dotované škôlky sa starajú o deti len v čase vyučovacích hodín, ktorý nekorešponduje s pracovným časom ich rodičov.

12 Citované podľa COX 2006.

13 Slovo Childminder nemá slovenský ekvivalent a označuje osobu, ktorá je platená za to, aby dozerala na deti v čase, keď sú rodičia v práci.

14 Už náklady na umiestnenie jedného dieťaťa môžu prevýšiť náklady na au pair, v prípade viacerých detí môže childminder presahovať možnosti rodiny. V prípade childminders sa rodičia často obávajú, že budú uprednostňovať vlastné dieťa pred tými, ktoré majú v platenej starostlivosti.

15 V Británii takúto kvalifikáciu predstavujú špeciálne certifikáty, ktorých slovenským ekvivalentom je napr. absolvovanie strednej zdravotnej alebo pedagogickej školy, prípadne vysokoškolské učiteľské vzdelanie.

16 V zriedkavejších prípadoch s rodinou žije v jednej domácnosti.

17 Menej časté je takzvané zdieľanie nanny (nanny-share), keď sa (väčšinou) dve rodiny rozhodnú spoločne si najať nanny a deliť sa o jej služby aj o výdavky na ne.

18 Profesionálna nanny môže stáť rodinu priemerne okolo 400 libier na týždeň a jej plat prevyšuje príjem napr. asistenta na univerzite.

19 K podobným záverom prišla aj Bridget Anderson (ANDERSON 2006: 68).

20 Na oveľa väčšiu neformálnosť, než v prípade nanny, poukazuje aj fakt, že agentúry, ktoré sprostredkúvajú prácu pre profesionálne nanny, musia byť špeciálne zaregistrované na ministerstve školstva a výchovy, zatiaľ čo na sprostredkovanie au pair pobytu stačí bežný živnostenský list.

21 Ako podotýka Miloslav Bahna, rodiny často hľadajú "au pair alebo nanny" a aj inzeráty používajú tieto termíny ako voľne zameniteľné (BAHNA 2006: 249). V terminológii, ktorú používali samotné au pair, bol hlavným rozdielom medzi au pair a nanny live-in alebo live-out status: fakt, či au pair/nanny žije s rodinou v jednej domácnosti a či sa náklady na ubytovanie a stravu pokladajú za súčasť platu. Pre au pair bolo typické spolužitie s rodinami, ktoré im poskytovali zdarma bývanie a stravu (následne mali nižšiu mzdu). Nanny žili väčšinou mimo domácnosti svojich zamestnancov a dostávali plat. V tomto chápaní nanny nemusela mať nevyhnutne kvalifikáciu a nemusela platiť dane. V zriedkavejších prípadoch nanny žila v jednej domácnosti so zamestnávateľmi, ale dostávala plat, nie vreckové. Au pair bola definovaná predovšetkým spolužitím s rodinou, a nie typom vykonávanej práce. Za au pair sa považovali aj ľudia, ktorí sa nestarali o deti, ale o domáce zvieratá, prípadne len o domácnosť. Naproti tomu nanny bola definovaná okrem live-out statusu najmä tým, že sa starala o deti, pričom sa, napriek oficiálnym definíciám, v niektorých prípadoch zúčastňovala aj na domácich prácach. Ak rodina zamestnávala niekoho, kto dochádzal vykonávať domáce práce (nie na starostlivosť o dieťa), takáto osoba bola označovaná ako cleaner (upratovač/ka) alebo housekeeper (gazdiná, domáci/a).

22 Podľa týchto zdrojov sú au pair mladé cudzinky (v niektorých krajinách aj cudzinci), ktoré prichádzajú do krajiny s cieľom spoznávať krajinu, naučiť sa jazyk, prípadne získať iné znalosti. V Británii musia byť vo veku 17-27 rokov, slobodné a bez závislých osôb. Podmienkou nie je žiadna špeciálna kvalifikácia. Au pair musia žiť ako súčasť rodiny, ktorá sa zaväzuje, že im poskytne jedlo, ubytovanie a vreckové (čiže nezdaniteľnú mzdu). Au pair pre rodiny na oplátku poskytujú služby pri každodenných povinnostiach v domácnosti. Ich pomoc by nemala presiahnuť päť hodín denne a mali by mať dva voľné dni za týždeň. Legislatíva upozorňuje, že rodiny sa k au pair majú správať „ako rovný k rovnému" – agentúry väčšinou spomínajú, že sa k nim rodiny majú správať ako k členom rodín. Keďže sú právne predpisy definované pomerne vágne a neexistuje žiadna inštitucionálna kontrola ich napĺňania v praxi, skutočné podmienky a vzťahy záležia od jednotlivcov a siahajú od takmer „rodinných" po veľmi chladné a od veľkorysých po vykorisťujúce.

23 Rovnakú sumu udáva aj Bridget Anderson (ANDERSON 2006: 63).

24 Príloha denníka The Guardian, ktorá vyšla pri príležitosti rozšírenia au pair schémy o ďalšie krajiny východnej Európy a ktorú cituje Miloslav Bahna (BAHNA 2005: 455), výstižne poukazuje na finančnú nenáročnosť au pair voči iným alternatívam, aj na to, že rodiny si uvedomujú úskalia tejto voľby: "Šťastní to rodičia, ktorí si za 24 000 Ł ročne môžu dovoliť vyžadovať profesionálny pestúnsky diplom skôr, než zveria svoje dieťa do opatery niekomu cudziemu. Iní si môžu dovoliť zaplatiť priemerne sumu 5 700 Ł za miesto v jasliach, ktorá sa v niektorých častiach Londýna vyšplhá až na 15 000 Ł. Avšak pre väčšinu zamestnaných rodičov sú tieto čiastky privysoké. Odpoveď? Risknúť to s tínedžerkou z cudziny. Ona pravdepodobne nebude veľa vedieť o starostlivosti o dieťa a môže sa stať, že si do hosťovskej izby dovedie svojho priateľa drogového dílera, ale čože – aspoň je lacná." (ADDLEY, E., 2002, citované podľa BAHNA 2005: 455).

25 V jej vzorke dve tretiny rodín udali ako dôvod pre zamestnanie au pair financie a 85% rodín; flexibilitu (ANDERSON 2006: 67-8).

26 Treba však podotknúť, že migračný status umožňuje britským rodinám obísť problematiku triedy. Ako cudzinci a cudzinky au pair nie sú jednoznačne zaraditeľné do britského triedneho systému, takže rodiny nemajú pocit, že zneužívajú človeka s príliš vysokou (alebo naopak príliš nízkou) kvalifikáciou či postavením, alebo naopak, nepoužívajú na výchovu (a teda aj reprodukciu hodnôt) dieťaťa niekoho, kto je v sociálnej a kultúrnej hierarchii nižšie.

27 Au pair pritom nespochybňovali svoju vlastnú starostlivosť o deti a domácnosť, ale au pair systém ako taký.

28 Všetky mená účastníkov a účastníčok výskumu boli zmenené z dôvodu zachovania ich anonymity.

29 Táto teória interpretuje kultúru ako neustále prebiehajúci proces externalizácie a internalizácie. V tomto procese sa ľudská osobnosť aj kultúra rozvíja v neustálom vzťahu s rôznymi externými formami, pričom jednotlivé zložky tohto procesu nie sú redukovateľné na samostatné elementy, ale existujú len vo vzájomnom vzťahu. Tento vzťah nie je statický, existuje len vo forme stávania sa. Spredmetnenie v tomto procese zodpovedá externalizácii (MILLER 1987).

30 Toto tvrdenie je len hypotézou – podobné výskumy v slovenskom prostredí zatiaľ chýbajú.

31 Pre dôležitosť spotreby pre britské vnímanie lásky a domova pozri MILLER 1998.

32 Toto „zvládanie" neznamenalo, že táto starostlivosť bola jednoduchá alebo prinášala matkám radosť – bolo skôr vyjadrením istej pýchy nad sebestačnosťou rodiny, ktorá sa napriek ťažkostiam dokázala o seba postarať.

33 Charakter môjho výskumu mi neposkytuje dostatok informácií na zváženie, aké množstvo Slovákov, ktorí majú deti a žijú v Británii, zamestnáva au pair.

34 Tak ako pri ostatných hostiteľských rodinách, ani slovenské rodiny nemali nevyhnutne vyššie vzdelanie a príjmy. Prvú rodinu tvorili murár a servírka, ktorí pôvodne prišli do Británie ako au pair, v druhej rodine manžel pracoval ako bankár v City a žena, vzdelaním právnička, bola na rodičovskej dovolenke. Aj zmiešané rodiny sa sociálne odlišovali. Kým jedna zo žien má vysokoškolské vzdelanie a pracuje ako tlmočníčka, druhá je bývalá au pair, ktorá si vzala svojho bývalého zamestnávateľa, nemá dokončené vzdelanie s maturitou a pracuje ako sekretárka vo firme svojho manžela.

35 Napriek očakávaniam rodiny však spoločný pôvod a možnosť príbuzenského zväzku neboli zárukou dôkladnejšej starostlivosti o deti. O niekoľko mesiacov sa rodina rozhodla au pair prepustiť, keďže sa dostatočne nevenovala deťom a namiesto toho, aby sa s nimi hrala, trávila čas na internete chatovaním so svojimi blízkymi.

36 Toto zistenie môže byť skreslené tým, že v čase interview tieto rodiny mali len svoju prvú alebo druhú au pair. Všetky hostiteľské rodiny majú tendenciu správať sa priateľskejšie a osobnejšie k svojim prvým, prípadne druhým au pair a profesionalizovať vzťah s nasledujúcimi au pair.

37 Domnievam sa, že neformálnosťou vzťahu sa slovenskí zamestnávatelia a zamestnávateľky snažili vyhnúť aj obvineniam z nadradenosti, pýchy a vykorisťovania.

38 Ako sa tento konštrukt mení v čase, ukazuje napr. BADINTER 1998.

LITERATÚRA

ADDLEY, E.: Is au pairing the new slavery? In *The Guardian,* 28. 11. 2002.

ANDERSON, B.: *Doing the Dirty Work?: The Global Politics of Domestic Labour.* London: Zed Books. 2000.

ANDERSON, B.: Fair enough? Central and East European migrants in low-wage employment in the UK. 2006. http://www.compas.ox.ac.uk/changingstatus.

BADINTER, E.: *Materská láska.* Bratislava: Aspekt. 1998.

BAHNA, M.: Latentná ekonomika kultúrnej výmeny au pair. In *Sociológia* 37/2005, č. 5, s. 449-474.

BAHNA, M.: The Au Pair Employers: Who are They, Whom They Search for and What Do They Await. In: *Slovak Sociological Review,* 38/2006, č. 3, s. 245 – 266.

BENHOLDT-THOMSEN, V.: Subsistence production and extended reproduction. In: K. Young et al. (eds.). *Of Marriage and Market: women's subordination in international perspective.* London: CSE Books. 1981.

BOTÍKOVÁ, M. (Ed.): *Tradície slovenskej rodiny.* Bratislava: Veda. 1997.

BÚRIKOVÁ, Z.: Hľadanie ideálneho domova – so sociálnou antropologičkou Alison Clarkovou hovorí Zuzana Búriková. In: *Anthropos: časopis pre humanitné a sociálne poznanie*, 2005, č. 7, s. 40-50.

COX, R.: Exploring the Growth of Paid Domestic Labour: A Case Study of London. In: *Geography* 85/2000, č. 3, s. 241 - 251.

COX, R.; NARULA, R.: Playing Happy Families: Rules and relationships in au pair employing households in London, England. In: *Gender, Place and Culture* 10/2004, č. 4, s. 333-344.

COX, R.: Language learning and labours of love: the UK au pair scheme and the intersection of productive and reproductive labour. Nepublikovaný príspevok prezentovaný na the Association of American Geographers Annual Meeting. Chicago, Marec 2006.

EUROPEAN AGREEMENT ON AU PAIR PLACEMENT. 1969. *http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/068.htm*

FINCHER, R.: The state and childcare: an international review from a geographical perspective. In: England, K. (Ed.): *Who Will Mind the Baby: Geographies of Childcare and Working Mothers.* London, Routledge. 1996, s. 143-169.

GOVERNMENT STATISTICAL SERVICE: *Living in Britain: Results from the General Household Survey 1999.* London, HMSO, 1999.

GREGSON, N.; LOWE, M.: *Servicing the Middle Classes: Class, Gender and Waged Domestic Labour in Contemporary Britain.* London: Routledge, 1994.

HESS, S.: Au-pairstvo – migračná stratégia mladých žien zo Slovenska. In: *Aspekt,* 2000-2001, č. 2-1, s. 265-271.

HESS, S.: 2003. Transmigration of Eastern European Women as Transformation Strategy. *http://www.illegalisiert.at/migration/women_transmigration260403.htm*

HESS, S.; PUCKHABER, A.: 'Big Sisters' are better Domestic Servants?! Comments on Booming Au Pair as business. In: *Gender, Place and Culture,* 10/2004, č. 4: 333-344.

IMMIGRATION DIRECTORATES' INSTRUCTIONS. 2003. Chapter 4: Permit-free Employment (Short Term) and Training, Section 1: "Au Pair" Placement, http://www.ind.homeoffice.gov.uk/default.asp?PageId=836

MARCHBANK, J.: *Women, Power and Policy: Comparative Studies of Childcare.* London: Routledge, 2000.

MILLER, D.: *Material Culture and Mass Consumption.* Oxford: Blackwell, 1987.

MILLER, D.: Appropriating the State on the Council Estate. In: *Man,* 23/1988, s. 353-72.

MILLER, D.: *A Theory of Shopping.* London. Polity Press, 1998.

NEWCOMBE, E.: *Temporary migration to the UK as an 'Au Pair': Cultural exchange or reproductive labour?* COMPAS, University of Oxford, February 2004, MA dissertation at the University of Sussex.

OAKLEY, A.: *Women's Work: The Housewife, Past and Present.* New York: Pantheon, 1974.
PRATT, G.: Stereotypes and Ambivalence: the construction of domestic workers in Vancouver, British Columbia. In: *Gender, Place and Culture,* 4/1997, č. 2, s. 159 – 177.
ROMERO, M.: *Maid in the USA.* New York: Routledge, 1992.
ŠALINGOVÁ, A.: Vnímanie ženského tela v dvoch rôznych spoločensko-politických systémoch. Na príklade konštrukcie tehotenstva a pôrodu v ženských časopisoch v 70. rokoch 20. storočia. In: *Etnologické rozpravy,* 2003, č. 3, s. 123-144.
ŠALINGOVÁ, A.: Konštrukcia obrazu socialistickej matky v 70. rokoch 20. storočia, prelínanie vzorov materstva. In: Jolana Darulová a Katarína Koštiaľová (eds.): *Sféry ženy. Sociológia, etnológia, história.* Banská Bystrica: Fakulta Humanitných vied Univerzity Mateja Bella, 2004, s. 240-249.
ŠVECOVÁ, S.: Klasifikácia rodinných foriem na slovenskom materiáli. In: *Český lid,* 1966, 53, s. 85-89.
ŠVECOVÁ, S.: Slovenská a česká rodina. In: *Český lid,* 1986, 73, s. 203-305.
ŠVECOVÁ, S.: Dva typy tradičnej československej rodiny v Československu. In: *Český lid,* 1989, 76, s. 210-222.
THE DAY CARE TRUST: *New Statisitcs Show Childcare Gap Remains at One Place for Every Seven Children Under Eight.* London, Women in London, http://www.gn.apc.org/womeninlondon/ dct-0725.htm Accessed 2 February. 2002.
TAN, Chang-Kwo: Building Conjugal Relations: The Devotion to Houses amongst the Paiwan of Taiwan. In Daniel Miller (Ed.). *Home Possessions: Material Culture Behind Closed Doors.* Oxford; New York: Berg, 2001, s. 149 – 172.
WILLIAMS, A. M.; BALÁŽ, V.: From Private to Public Sphere, the Commodification of the Au Pair Experience? Returned Migrants from Slovakia to the UK. In: *Environment and Planing A.* 2004, Vol. 36, s. 1813-1833.

WHY THE BRITISH FAMILIES EMPLOY AU PAIRS AND WHAT THE SLOVAK AU PAIRS CRITICISE ON IT

Summary

This paper draws on larger ethnographic research on an experience of Slovak au pairs living in London. After examining reasons why British families employ au pairs I will introduce ways how the Slovak au pairs interpret this kind of childcare. I will argue that the families' decisions for an au pair scheme were based on an uneasy compromise, trying to combine their economic conditions, ideas on motherhood, childcare and female identities with the available alternative forms of childcare and the state's political and economical conditions. On their part the Slovak au pairs viewed both the families' choice of an individual paid childcare and the concept of quality-time as the lack of parental love and care. This analysis enables me to show that criticising British families the Slovak au pairs condemn the concept of childcare they find unusual. This data reveal the clash between two different concepts of childcare as well as the ways how these concepts can be changed within the life of an individual.

Slovenský národopis

54/2006

Vydáva Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka:
PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Výkonné redaktorky:
PhDr. Hana Hlôšková, CSc., Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Redakčná rada: doc. PhDr. Ľubica Droppová, CSc., Univ. Prof. Dr. Gyivicsán Anna, Dr. hab. (MR), doc. Mgr. Martin Kanovský, PhD., PhDr. Soňa Kovačevičová, DrSc., PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., PhDr. Jan Krist (ČR), prof. PhDr. Milan Leščák, CSc., PhDr. Martin Mešša, doc. PhDr. Magdaléna Paríková, CSc., prof. PhDr. Ján Podolák, DrSc., PhDr. Peter Salner, DrSc., PhDr. Zdeněk Uherek, CSc. (ČR), PhDr. Miroslav Válka, PhD. (ČR)

Adresa redakcie: Klemensova 19, 813 64 Bratislava
Registr. č. 7091
Rozširuje, objednávky a predplatné (aj do zahraničia) prijíma:
Slovak Academic Press, spol. s r.o. P.O. Box 57, Nám. slobody 6, 810 05 Bratislava
e-mail: sap@sappress.sk

SLOVAK ETHNOLOGY
Quarterly Review of the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences
Vol. 54, 2006, Number 3
Editors: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská
Address of editor: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slovakia
Distributed by Slovak Academic Press, Ltd., P.O. Box 57, Nám. slobody 6,
810 05 Bratislava, Slovakia and SLOVART G.T.G. Ltd., Krupinská 4,
P.O. Box 152, 852 99 Bratislava, Slovakia

L´ETHNOLOGIE SLOVAQUE
Revue de l´Institut d´ethnologie de l´Académie slovaque des sciences
Année 54, 2006, No 3
Rédacteurs: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská
Adresse de la rédaction: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slovaquie

SLOWAKISCHE ETHNOLOGIE
Zeitschrift des Ethnologischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Jahrgang 54, 2006, Nr. 3
Redakteure: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská
Redaktion: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slowakei

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

ISSN 1335-1303

MIČ 49 616